

MIRKO MAGARAŠEVIĆ: »Znaci duha podneblja«,
»Rad« Beograd, 1979.

Piše: VUK MILATOVIĆ

Iako građena od tematski raznovrsnih tekstova, Magaraševićeva knjiga *Znaci duha podneblja* ostavlja celovit utisak. Tome, pre svega, doprinosi njena unutrašnja organizovanost, jedinstven tragalački duh i osoben stilski pristup. Piščevu naznaku u podnaslovu knjige da je reč o eseju potrebno je uslovno prihvati, s obzirom na to da niz tekstova ne pripada ovom žanru, shvaćenom bar u klasičnom smislu. Ali, Magaraševića ne interesuje žanrovska priroda teksta koliko želja da o dobro poznatim temama govori na nov način, svež i, svakako, originalan.

Sudeći po ovoj knjizi, Magarašević pripada tipu eseista koji tekst ne lišavaju lirsko-subjektivnog izražavanja, pesničkih simbola, ali čuvajući se pri tome površnog imresionizma. Otda su katkad Magaraševićevi tekstovi u granicima prostorima — između eseja i esejištice proze, između isповesti i pustopisnog kazivanja, između utiska i naučnog metoda. Stiče se utisak da autor ove knjige izbegava utvrđene sisteme mišljenja, određene klasifikacije i naučno utvrđene kategorije. U neposrednom suočavanju s problemima on želi da sačuva prisnost, da konkretno iskustvo bude analitički otečetvorenno držeći se Lorfensog iskustva — da treba izbegavati »visokoparnu naučnu argumentaciju«, ne zato što je ne pozajemo, već zato što ona ubija »lepotu nadahnutog jezika« i »posredničku vezu sa životom«.

Magarašević se služi upravo tim nadahnutim jezikom, ostajući nekonvencionalan u načinu mišljenja. Tragajući za novim vrednostima, on nastoji da razbijje shematsko i nekritičko prihvatanje tradicije čiji su se segmenti katkad pogrešno natačili u našoj svesti. Sticanje predstava o svetu mora biti oslobođeno određenih predrasuda i pojedincu treba omogućiti »prirodno samoostvarenje«. Načelno prihvatajući takve stave o »samoostvarenju pojedinca«, Magarašević ne može a da se ne složi i s potrebotom za usvajanjem celokupnog duhovnog nasleđa koje podstiče i razvija naše stvaralačke mogućnosti. To znači da je Magarašević za kritičko prihvatanje nasledja, za dijalektički spreg starog i novog, u kojem staro ne može biti prihvaćeno zdravo za gotovo, a novo se usvaja samoostvarenjem pojedinka oslobođenog automatizacije. Takva razmišljanja nisu retka u ovoj knjizi i otkrivaju širok spektor piščevih interesovanja.

Citajući knjigu *Znaci duha podneblja*, stičemo utisak da je mjen autor čovek široke kulture, da se dotiče raznovrsnih tema — književnih, psiholoških, istorijskih, etnografskih, itd. Svakako, ima u tome izvesnih neu Jednačnosti, katkad isuviše ličnog poimanja, ali to nadoknađuje svežina piščevog raspravljanja.

Zbog poetski nadahnutog jezika i neposrednosti izražavanja, čitalac ove knjige bez mnogo napora uranju u sve slojeve Magaraševićevog esejištice teksta. Čitko i jednostavno kazivanje katkad prelazi u populističko štivo koje ne mora uvek biti osmišljeno nekom višom ili opštom idejom. Duh podneblja je glavna ideja koja se provlači gotovo kroz svaki tekst. Nije nam poznata knjiga u nas koja se na ovaj način bavi fenomenom nazvanog — duh podneblja. Svoja istraživanja Magarašević zasniva na tekovinama moderne literature, naše i i noštrane. Posebno mu je bliska moderna kritička misao razvijena u Engleskoj i Americi. Duh podneblja ne podržumeva »samo odlike nacionalnog identiteta, jezičko blago, pojedine običaje i verovanja, već najpre način života i postojanje svega što neko podneblje može da sačinjava«. Tako shvaćen duh podneblja prevazilazi uskozavičajne prostore s kojima se često poistovjećuju.

Posebno se u ovoj knjizi mogu istaći delovi koji govore o Kalemegdanu, zatim o Čehovu i Isidori Sekulić. Esejištice-poetsko viđenje istorije kalemegdanske tvrdave u Beogradu manje je značajno po načinu interpretacije istorijskog fakta, koliko po otkrivanju epizodnih situacija i sudbinskom poimanju ovog istorijskog lokaliteta. Tekstovi o Čehovu i Isidori Sekulić pisani su bez pretenzije da budu celovita viđenja njihovog stvaralaštva. Naprotiv, Magarašević nikada ne poseže za celovitim predstavama, već za fragmentima koji su karakteristični nosioci tih celina. Na primer, pišući o Isidori Sekulić, autor ove knjige, pre svega, govori o duhovnom profilu poznate spisateljice danas.

Izbegavajući opšta mesta i načela, Magarašević nam nudi knjigu neobične duhovne strukture, interesantnu i po tematskom izboru i po načinu uobličavanja materijala. Knjiga *Znaci duha podneblja*, pored toga što se bavi fenomenom duha podneblja, ima i sreću značenje — ona otkriva piščev odnos prema kulturi i umetnosti, njena tragalačka priroda je, svakako, osobena.

GIOVANNI JERVIS: »Kritički priručnik psihijatrije«,
»Stvarnost«, Zagreb, 1978.

Piše: OBRAD SAVIĆ

Zahvaljujući podršci i sugestijama lidera italijanske antipsihijatrijske škole Franca Bazalje, ugledni italijanski psihijatar Giovani Jervis objavio je prvi društveni program antipsihijatrijske prakse pod naslovom *Kritički priručnik psihijatrije*. U stvari, iza ovog skromnog naslova krije se teorijska obrada antipsihijatrijske prakse kojom je, u periodu od 1969. do 1975. godine, cela oblast turističkog letovališta »Regio Emilia« bila povrgnuta antipsihijatrijskom trešmanu. Radikalna grupa psihijatara okupljena oko Bazalje i Jervisa, početkom sedamdesetih godina, izasla je u fabrike, porodice, škole i gradske četvrti, zagovarajući ideju da su privatne teškoće integralni deo društvenih problema. U stvari, Jervis je sa svojom grupom celokupnu psihijatriju stvrio na optuženičku klubu s ciljem da je depsihijatruje da bi joj dao obeležje političke prakse. Klasična psihijatrija je optužena da svoju konjunkturu zasniva na medicinskoj paradigmi ludila, i da tako maskira društvene i političke probleme. Konvencionalna veza psihijatrije i neurologije, po autoru, doveo je do toga da iz »psihijatrijskih laboratorijskih izlazi nauka koja retko podseća na minervu, a mnogo češće na drolju«. Ludilo je snimljeno i proglašeno za zlu sudbinu, i u času kada društvo ne priznaje nikakvu kolektivnu odgovornost, tumači se kao biološki defekt. Moral, politika i društveni poredek se uzimaju kao »prirodni red«, a psihijatrija kao nauka koja zadatok da pruži ne samo dokaze, nego i sredstva za odbranu tog rada.

Kritika psihijatrije, po Jervisu, ima za cilj da preraste u kritičku psihijatriju koja ima da odbaci prepoliticički sadržaj pojma ludila i da ga konceptualizuje kao istorijsku kategoriju. Ludilo ima svoje referencijsko ustrojstvo u društvenoj praksi i politici svakidašnjeg života. Društveni i klasni faktori nemaju samo supersivnu ili provokativnu, već i etiološku funkciju u distribuciji ludila. Ludilo je rezultat društvenih neprilika, a posebno pogrešne percepcije klasnih nevolja kao ličnih nesreća. Jervis ide čak dotele da tvrdi da su bolesti i lečenje klasni fenomeni! (dve osobe s istom bolesću, a iz različitih klasa, biće različito lečene, tako da će i prognoza biti nejednaka. Praktično ispadala da ne boluje od iste bolesti.) Štaviše, kaže Jervis, »proleter, kad uzima lekove, učvršćuje kapitalistički sistem koji ga eksplatiše«. Bez obzira na ove, prilično ekstremne i nekonvencionalne stavove, ostaje činjenica da je ludilo sastavni deo života s njegovim društvenim implikacijama.

Izgleda da je pravi smisao depsihijatracije u tome da se antipsihijatrija shvati kao restriktivna definicija psihijatrije koja denotira otpor politizaciji psihijatrije. Iz nove perspektive, Jervisova grupa je strateški i operativno odbacila svaki oblik psihijatrijske pomoći koju pacijent treba da primi kao delimičnu i simboličku akontaciju za sve ono što su mu postojeće društvo, vlast i njeni predstavnici dužni da plate.

Celokupna pojmovna mreža i leksička aparatura antipsihijatrije (čiju je temeljnu reviziju Jervis izveo u drugom delu svoje knjige), alternativno je redefinišana. S jedne strane, sve empirijske forme ludila se snimaju kroz optiku svoje neefektivne borbe protiv represivnog sistema, i poređ činjenice što signaliziraju moguću pobunu. Ludakova nevolja i njegova negativna sudbina očit su primer *propalog* pokušaja pobune protiv realnosti. S druge strane, teorija i praksa kritičke psihijatrije imaju da *deblokiraju* ludakovu pobunu, da joj daju politički sadržaj i usmere je u cilju oslobođenja novog života.

Nikola Đafo: URLIK NA LJULJASCI, kombinovana tehnika

ISPRAVKA

Omaškom, u toku štampanja broja 260, izostala je informacija da je tematski blok *semiotika/semiologija pozorišta* pripremio Radoslav Lazić. Izvinjavamo se autoru i čitaocima.